

LOKÁLPATRIÓTÁK EGY HAGYOMÁNY NÉLKÜLI VÁROSBAN

A komlói városszépítők a helyi közművelődésben

Milyen feladat hárul egy honismereti és városszépítő egyesületre egy hagyománytalan városban? Különösen olyanban, amely a történelmi közelmúltban – 1945 után – egy alig négyezres községből nőtt 30-32 ezres várossá?

Komlóról van szó, amely 1982-ben, az utolsó líász-program sodrában alakít egyesületet. Tulajdonképpen akkor, amikor már kialakul a „komlaiság”. Nemcsak felnőtt korba ér egy, már a városban született nemzedék, de a korfán a 40-59 évesek számának növekedése is szembeötlő.

A Komlói Honismereti és Városvédő Egyesület a Kiss József által vezetett, s még a hatvanas években indított honismereti szakkörből nő ki. A később örökös tiszteletbeli elnök Kiss tanár úr mellett ott találjuk Erdélyi Imre, dr. Várady Sándor alapítókat, és posztumusz díszoklevél illette meg Gallusz Józsefet, a szervezetet támogató egykori tanácselnököt is. Egyébként a kezdetektől aktív közéleti szerepet vállaló egyesület születésénél a Hazafias Népfront bábáskodik. Előképei közt több civil szervezetet is fel lehet sorolni, de a legerősebb kovásza talán a szolidaritásnak az a hagyománya, amely a bányász életformából fakadt és amely a bányászvárost évtizedeken át jellemezte.

Bányászok, tanárok, fotósok, mérnökök, népművelők alakítják az egyesületet. Köztük Kiss József helytörténész is, aki a bányászok nyelvi szokásait, helyi anekdotáit összegyűjti, kis könyvben foglalja össze a komlói németiség történetét, és csokorba szedi a már eltűnt környékbeli dűlők neveit is. Elsők közt kell említenünk Páll Lajost is, a Május 1. Művelődési Központ már nyugalmazott igazgatóját, aki főként szervezőmunkájával tűnt ki. A fotósok közül Nemesi Árpád ma is korát meghazudtoló lendülettel járja a várost, optikája valóban Komlót – tisztaságát, játszótereinek, parkolóinak rendjét, a természet védelmét – szolgálja. S itt említenünk kell a legifjabbakat oktató Czánik Istvánt vagy Árgyelán Györgyöt is, aki dokumentum értékű fotóival a bányászlet keserves hétköznapijait örökítette meg.

Az egyesület közéletisége sajátos centrum-jellegéből adódott. Feladataiban szinte a kezdetektől aligha szétszalazható egységben volt jelen az esztétikai, a közművelődési és a politikai funkció. Sokan vitatják az effajta közéletiséggel átszőtt konstellációt, mindenesetre a város polgármesterét, Szarka Elemért is az egyesület jelöltjeként választották meg 1994-ben, aki jelenleg elnöke is a szerveződének. A helyhatósági választásokon négy mandátumhoz jutottak.

Komló városa soha nem lesz olyan mint Eger, nem dicsekedhet Kőszeg bájával, de nem is falanszter-település. Stílusában, történetiségében is különös egyveleg, a falutól a szocreál barokkon át a panelig. Akadtak brit tanárvendégei, akik rövidebb-hosszabb időt töltöttek itt, és öbennük a kicsi, kopott angol bányavároskák hangulatát idézte fel. Ezért is érdemel megkülönböztetett figyelmet az a tény, hogy az egyesület 1997 január 22-én, a Magyar kultúra napján hagyományteremtő és őrző munkájáért nívódíjban részesül, amelyet dr. Flerkó Béla akadémikustól, az MTA Pécsi Akadémiai Bizottság elnökétől vesznek át Pécsen.

A Komlói Honismereti és Városvédő Egyesület műemlékvédelmi tevékenysége nem is kezdődhetett mással, minthogy a komlói bánya első objektumait a Mecseki Szénbányák vala-

mint a Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület segítségével rendbehozták, emlékhellyé nyilvánították. Az Engel Adolf neves bányatulajdonosról elnevezett, s 1894-ben megnyitott Adolf-táró, a Szerencse- és a Glanczer-táró, majd az 1898-ban kimélyített első, függőleges falú Anna-akna végre emlékhely lesz.

Középkori templomrom van Hasmányban, a mánfai, XII. századi templomot pedig a híre is megelőzi. Mindkettő állagmegóvására figyelmet fordítanak. Tevékeny részük van a II. világháború áldozataira emlékező tábla létrehozásában és fölavatásában. 1988-ban közadakozásból elkészül a Petőfi szobor, amit a 48-as Téren, a Gyermek és Ifjúsági Ház előtt állítanak fel. A múzeumból közreműködésükkel kerül kiánosi Engel Adolf mellszobra az intézmény elé, köztérre – méltó helyére.

1989-ben Új városok címmel országos konferenciát szerveznek. Komlónak lehetne oka arra, hogy babonássá váljon, azonban nem babonás: 1994-ben a Város és Faluvédők Országos Szövetsége XIII. konferenciáját itt tartják, ahová közel 200-an érkeznek, szinte az ország minden tájáról.

A Komlóhoz tartozó Mecsekjánosi plébániájának falára emléktáblát helyeznek Dénes Gizella (1897-1975) írónő tiszteletére, aki hosszú éveken át Komlón majd Mecsekjánosiban élt és alkotott. 1994-ben Kossuth-emlékhelyet létesítenek a város központjában.

1996-ban emléktáblát avatnak Szederkényi Ádám, a Komlói Bányász Fúvószenekar alapító karnagyának tiszteletére a Május 1. Művelődési Központ bejáratí oszlopánál. 1996-ban kezdeményezésükre milicentenáriumi emlékparkot hoznak létre a város legnagyobb lakótelepén, a Szilvás városrészben. A bányászok védőszentje tiszteletére tartott Borbála napokon egyre aktívabb a szerepük az ünnepség megszervezésében. Kezdeményezésükre kerül a város temetőjébe lélekharang. A Helytörténeti Múzeummal közösen kiállítást rendeztek a Honfoglalás 1100. évfordulója alkalmából, a történelmi időszakról videofilmet is készítenek.

A város, tervezésében is kusza, rekonstrukcióra szoruló centrumára sokan tekintenek idegenkedéssel – sok szempontból jogosan. Nincs díszére a városnak a Kossuth-Altáró, amelynek számos épülete a bánya leépülésével gazdátlanra, elhanyagoltta vált. Említendő azonban, hogy a városközpontban lévő fűtőmű kéményére már korábban filtert szereltek, mi több, a lakossági földgáz bevezetésével párhuzamosan – a munkák befejezését 1998 december végéig ígérték – gázüzemű lesz. Azt még kevesebben tudják, hogy Komló csaknem a legtöbb parkkal, ligetes zöldterülettel rendelkezik a városok közt Baranyában. Az egy főre jutó zöldterület nagyságában csak Siklós előzi meg. Azaz a városvédőknek a természetvédelem címén is van mit tenniük ebben a városban, amely egyébként is a Kelet-Mecsek szívében, turistautak metszéspontjában fekszik.

A közeli Sikonda gyönyörű, hívűző völgyében a Sikondai Baráti Körrel közösen alakítják ki a Kolozsváry Sétányt, amellyel a gyógyvizet felfedező Kolozsváry Andorra emlékeznek.

1986-tól szervez az egyesület természetvédelmi tábort. A programba 1991-től erdélyi testvértelepülésekről érkező diákokat is bevonnak. Komló-Sikonda határában, a Cserma-alja Természetvédelmi Területen védett parkot alakítanak ki. Fi-

gyelünk kiterjed a városközpont fölött lévő, ritka növényfajokban gazdag arborétumra is.

Az egyesület ezekben az években hozza létre a Komló Városért Alapítványt, hogy némi szerény pénzmaggal is rendelkezzenek. Térképet jelentetnek meg a városról, évente jelenik meg a Komlói Közlemények című honismereti kiadványuk. A múlt-teremtés igényes dokumentuma „A mánfai Árpád-kori műemléktemplom” (1988 majd 1990), a „Híres emberek emléke Komlón” című kiadvány (1994) Kiss József szerkesztésében, aki Szent Borbáláról és a komlói németység XVIII. századi betelepülésének történetéről is kismonográfiát ír.

Dénes Gizella három, jellegzetesen a kisemberek, a bányászok életével kapcsolatos elbeszélése Páll Lajos szerkesztésében 1996-

ban jelent meg. Az egyesület tevékenysége sok más közt azt is jelzi, hogy a kiváló muzeológusok – Kutnyánszky József, Cserdi András – szellemi örökének van folytatása. Egyre több szál kötheti össze Komló, akár a római korig is visszapörgethető, múltját a harmincezres bányászváros jelenével, és munkájuk azt a reményt kelti, hogy méltó helyére kerül a bányaalapító Jánosi Engel Adolf személye a település történetében, vagy akár Szent István látogatása, vagy Dénes Gizella frónő termékeny, alkotó éveinek históriája is. Nem utolsósorban az a nem kellően hangsúlyozott, és főként Tóth Ferenc Liszt-díjas karmagnak köszönhető tradíció is, amely Komlót 1957-től kezdődően a gyerek- és felnőtt kórusok, kórustalálkozók és a zene városává tette.

